

Niko Ruostetsaari

1.11.2017

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS MAASEUDUN DIGITALISAATION EDISTÄMISEKSI

Suomi tarvitsee elinvoimaista maaseutua siirtyessään kohti kestäväää, uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa taloutta ja yhteiskuntaa. Yritystoiminnan alueena maaseutu on merkittävä ja sen voimavaroissa on paljon potentiaalia liiketoiminnalle erityisesti bio- ja kiertotaloudessa, ruoan tuotannossa ja jalostuksessa sekä matkailussa ja hyvinvointipalveluissa. Maaseudun elinvoimaisuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden turvaaminen edellyttävät tavoitteellista kehittämistoimintaa ja konkreettisia toimenpiteitä.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman yhtenä läpileikkaavana strategisena painopistealueena on digitalisaation edistäminen. Hallituksen puolivälitarkastuksessa Älykäs maaseutu -hanke asetettiin yhdeksi päätoimeksi kärkihankkeessa, jossa tähdätään digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristön rakentamiseen. Älykkään maaseudun tavoitteena on turvata digitalisaation avulla maaseudun kansalaisten ja yritysten elinolosuhteet kartoittamalla mahdollisuuksia kehittää eri alueille soveltuvia maaseudun palveluratkaisuja ja uusia toimintamalleja.

Periaatepäätöksen tavoitteilla ja toimenpiteillä kehitetään maaseudun digitaalisia palveluja ja luodaan maaseutumaisille alueille uusia elinvoimaisuuden eväitä. Periaatepäätöksen aikajänne on hallituskautta pidempi, mutta linjaukset tukevat hallitusohjelman toteuttamista ja niitä toteutetaan laajalla toimijajoukolla. Viranomaistoimijoiden lisäksi suuri merkitys on myös yksityisen sektorin toimijoilla sekä kansalais-, järjestö- ja vapaaehtoistoimijoilla, joiden tuntemus maaseutualueiden erityispiirteistä mahdollistaa paikalliset ratkaisut parhaiden käytänteiden haarukoimiseksi. Suomen maaseutualueet ovat monimuotoisia kattaen niin harvaan asutun maaseudun, ydinmaaseudun, maaseudun paikalliskeskukset kuin maaseutumaiset saaristoalueetkin, ja paikalliset olosuhteet ja eri väestöryhmien tarpeet on otettava huomioon politiikka-toimien suunnittelussa.

Periaatepäätöksen valmistelussa on hyödynnetty valtioneuvoston *Smart Countryside – Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja ko-keiluja hyödyntämällä* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 9/2017) -selvityshankkeen tuloksia sekä hankkeen poikkihallinnollista ohjausryhmää. Hankkeen ohjausryhmän vastuuministeriönä toimi liikenne- ja viestintäministeriö. Ohjausryhmässä olivat lisäksi mukana maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä valtioneuvoston kanslia. Ohjausryhmän kokoonpanon lisäksi periaatepäätöksen valmistelussa on ollut mukana myös valtiovarainministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Valmistelussa on myös kuultu laajasti eri sidosryhmiä ja periaatepäätöstä on käsitelty muun muassa Maaseutupolitiikan neuvostossa. Periaatepäätöksestä on lähetetty lausuntopyyntö muun muassa ministeriöihin, maakuntaliittoihin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin sekä maaseudun eri sidosryhmille, minkä lisäksi lausuntopyyntö on ollut julkisesti nähtävillä liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivuilla.

1 TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

1.1 Turvataan maaseudun digitaalinen infrastruktuuri ja sen käyttöedellytykset

Teknologian kehittyminen on lyhentänyt välimatkoja ja jopa poistanut niitä, mutta samanaikaisesti joiltain osin puutteelliset tietoliikenneyhteydet uhkaavat hidastaa kehitystä monien maaseutualueiden lisäksi myös saaristoalueilla. Peruslähtökohta digitaalisia palveluja ja digitaalisuutta yleisemminkin kehitettäessä on toimivat viestintäverkot, jotka ovat modernin yhteiskunnan perusta ja digitalisaation edellytys. Asukkaiden, yritysten ja viranomaisten nopeiden, ennakoitavien ja turvallisten tietoliikenneyhteyksien on pystyttävä maantieteellisestä sijainnista riippumatta vastaamaan älykkään terveydenhuollon, teollisuuden ja liikenteen kaltaisiin tulevaisuuden palveluihin. Myös esineiden internet, virtuaalidellisuuden hyödyntäminen sekä koneiden ja laitteiden välinen viestintä edellyttävät nopeita ja lähes viiveettömiä langattomia verkkoja.

Maaseudun luotettava digitaalinen infrastruktuuri ehkäisee digityhjiöiden syntymistä, tarjoaa kasvualustan yritysten uusille liiketoimintamalleille sekä edesauttaa maaseutujen suotuisaa väestökehitystä. Digitalisaation sujuvoittamilla palveluilla on suurin merkitys siellä, missä perinteiset palvelut ovat vähentyneet ja etäisyydet palveluihin ovat suuria. Jotta kehitettävät ja olemassa olevat verkkopalvelut saadaan tehokkaaseen käyttöön, tietoliikenneyhteyksien on oltava helposti saavutettavissa ja riittävän tehokkaita hoitamaan raskaankin kaksisuuntaisen tiedonsiirron. Tavoitteena on, että kohtuuhintainen laajakaistayhteys on jokaisen kansalaisen ja yrityksen ulottuvilla asuinpaikasta tai toimipaikasta riippumatta ja että Suomi pysyy maailman huipulla langattoman laajakaistan kehittäjänä ja käyttäjänä.

Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella tarkoituksenmukaisen internetyhteyden vähimmäisnopeudesta yleispalvelussa (439/2015) on säädetty yleispalveluvelvoitteen nopeudeksi 2 megabittia sekunnissa, joka teleoperaattorien on tarjottava kohtuullisella hinnalla liittymän yleiseen viestintäverkkoon käyttäjän tai tilaajan vakinaisessa asuin- tai sijaintipaikassa. Asetuksessa säädetyllä tavalla 2 megabitin vähimmäisnopeutta arvioidaan vuoden 2017 aikana vuodelle 2021 asetetun 10 megabitin tavoitetaso saavuttamiseksi.

Valtakunnallisten tietoliikenneyhteyksien turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö valmistelee yhteistyössä sidosryhmien kanssa kansallisen digitaalisen infrastruktuurin strategian, joka määrittää Suomelle laajakaistatavoitteen vuodeksi 2025 sekä keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia on luonteeltaan teknologianeutraali, ja se koskee sekä valokuiturakentamisen edistämistä että sisältää tarvittavat taajuuspoliittiset linjaukset 5G:n käyttöönottamiseksi. Kansainvälisesti 5G:lle osoitettavista erittäin korkeista taajuuksista päätetään vuoden 2019 maailman radioviestintäkonferenssissa. Suomi vaikuttaa kansainväliseen ja EU-tason toimintaan siten, että 5G:lle osoitetaan riittävä määrä tarkoituksenmukaisia taajuuksia.

Laajakaistarakentamista tuetaan myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla, jonka rahoitusta on saatavilla sinne, missä yhteyksiä ei markkinaehtoisesti

muuten syntyisi. Kehittämishjelma levittää myös laajakaistahankkeisiin liittyviä parhaita käytänteitä alueille ja tarjoaa neuvontaa laajakaista-asioissa. Kehittämishjelman rahoitus maksetaan EU:n maaseuturahastosta.

Digitalisaation luomien mahdollisuuksien hyödyntäminen riippuu paitsi toimivista tietoliikenneyhteyksistä myös kansalaisten yhdenvertaisista valmiuksista sähköisten palveluiden ja työkalujen käyttöön. Digitalisaation todelliset hyödyt kansalaisille, taloudelle ja hallinnolle realisoituvat silloin, kun kansalaiset ja yritykset osaavat käyttää digitaalista teknologiaa hyväkseen. Kansalaisten perehdyttäminen sähköisten palvelujen käyttöön kuuluu kaikille viranomaisille ja julkisten palvelujen piirissä toimiville tahoille. Yritysten välillä on tärkeää vaihtaa kokemuksia, osaamista ja parhaita käytänteitä digitaalisen liiketoiminnan vauhdittamiseksi. Lisäksi yhteistyö paikallisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa on tärkeässä asemassa monipuolisen digitaalisten palveluiden käytön tukemisen mahdollistamiseksi. Paikalliset toimintatavat ja yhteisöllisyys ovat voimavara sähköisiä palveluita koskevan tuen antamisessa ja digitaalisten toimintatapojen käyttöönotossa.

Valtiovarainministeriön asettamassa AUTA-hankkeessa kehitetään uutta toimintamallia joustavien sähköisten palvelujen tukimuotojen tarjoamiseen eri puolille maata niiden kansalaisten auttamiseksi, jotka eivät pysty itse käyttämään digitaalisia palveluja. Toimintamallia kehitetään alueellisten kokeilujen avulla, jotka ovat keskenään erilaisia, eri asiakasryhmille suunnattuja ja eri puolella Suomea toteutettavia. Kokeilujen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa eri alueiden ja asiakasryhmien tarpeista ja luoda uusia toimintatapoja sähköisten palveluiden käytössä tukemiseen. AUTA-hankkeen tavoitteena on myös kehittää valtakunnallisen tuen muotoja ja edistää alueellisen digitaalisen verkostojen muodostumista sekä selvittää nykyisten tukipalveluiden kehittämistarpeita siten, että ne vastaavat eri tarpeisiin entistä paremmin.

Liikenne- ja viestintäministeriön toimenpideohjelmassa vuosille 2017-2021 Liikenteen ja viestinnän digitaaliset palvelut esteettömiksi (Julkaisu 8/2017) lähtökohtana on yleisten digitaalisten palvelujen helppokäyttöisyys ja soveltuminen tulevaisuudessa mahdollisimman monelle riippumatta henkilön iästä, toimintarajoitteesta tai esimerkiksi kielestä niin, ettei lähtökohtaisesti tarvita lainkaan erityisryhmille erikseen suunnattuja tuotteita, ohjelmia tai palveluja. Tämä edellyttää sitä, että erilaisissa hankkeissa otetaan alusta lähtien huomioon erityisryhmien tarpeet. Ohjelma kattaa sekä liikenteen että viestinnän digitaaliset palvelut ja se on suunnattu pääasiassa liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle, mutta se toimii ohjenuorana myös tuotekehittelijöille, palvelun tarjoajille ja tuottajille, tutkimus- ja kehittämiskeskuksille sekä kansalaisjärjestöille ja mallina muille hallinnonaloille. Ohjelman keskeiset tavoitteet ovat kaikille suunnitellun periaatteen valtavirtaistaminen liikenteen ja viestinnän hallinnonalalla, syrjäytymisen ehkäiseminen liikenteen ja viestinnän palveluissa ja palvelujen monikanavaisuuden ja teknologianeutraalisuuden edistäminen. Ohjelma toteuttaa myös osaltaan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista edistämällä muun muassa yhdenvertaista pääsyä tieto- ja viestintäteknologiaan sekä -järjestelmiin.

1.2 Kehitetään sähköisiä palveluita, palveluiden yhdistämistä ja maaseudun liikkumista

Palveluiden näkökulmasta digitalisaatio vähentää niiden riippuvuutta ajasta ja paikasta. Tällä on erityistä merkitystä maaseudulla, missä maantieteelliset etäisyydet ovat pitkiä ja korostuvat palveluiden saavutettavuudessa. Tulevina vuosina maaseudun palvelurakenne myös muuttuu voimakkaasti. Muutoksia tapahtuu palvelutasossa, saavutettavuudessa, rahoituksessa sekä tavoissa järjestää palvelut. Samanaikaisesti uuden liikennepalvelulain tarjoamat mahdollisuudet, rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaaminen, postilainsäädännön muutokset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus yhdessä maakuntauudistuksen kanssa muovaavat liikkumispalveluiden järjestämisen reunaehdoja, kuljetusten yhdistämisen mahdollisuuksia ja eri toimijoiden rooleja uudella tapaa.

Maaseutualueilla asuvien kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeää, että luodaan uudenlaisia tapoja tuottaa palveluja. Palveluja voidaan tuoda lähelle uusilla digitaalisilla ratkaisuilla ja liikenteen toimintamalleja kehittämällä, joiden avulla säästetään kustannuksissa, parannetaan maaseudulla asumisen edellytyksiä sekä edistetään vähäpäästöisiä ratkaisuja. Digitaalisiin toimintamalleihin ja tietoaisteistojen hyödyntämiseen pohjautuvat pyörien päällä kulkevat palvelut, paikalliset monipalvelupisteet, etäpalvelut sekä palvelujen yhdistäminen tarjoavat uusia palvelujen tuottamisen malleja maaseutualueille. Kaavoituspolitiikalla ja nykyisen kiinteistökapasiteetin hyödyntämisen tehostamisella voidaan luoda uusia yhteisöllisiä tiloja palvelujen kehittymiselle.

Paikalliseen osaamiseen ja palvelutarjontaan erikoistuneet toimijat ovat tulevaisuudessa yhä tärkeämpiä logistisia keskuksia, jotka yhdistävät laajasti eri palveluita. Maa- ja metsätalousministeriön Pellervon taloudelliselta tutkimuslaitokselta tilaaman kyläkauppaselvityksen (PTT työpapereita 193) mukaan yhä useampi kyläkauppa on laajentanut palveluvalikoimaansa muun muassa posti-, apteekki- ja pankki-, ja kotiinkuljetuspalveluilla. Eri palveluita yhteen kokoavista kyläkaupoista onkin muodostunut merkittäviä toimijoita maaseudun lähipalveluiden tarjoajina, jotka luovat edellytyksiä maaseudun asuttavuudelle ja palveluiden saatavuudelle myös kausiasukkaita ja muita matkailijoita koskien. Selvityksen mukaan kyläkauppojen määrä jatkaa edelleen nopeaa laskuaan. Digitalisaatio on kuitenkin merkittävä kyläkaupan kilpailukykyä kehittävä ja mahdollistava tekijä, jonka avulla palvelut maaseudulla ja taantuvissa taajamissa voidaan turvata. Digitaalisten ratkaisujen ohella kyläkauppojen elinvoimaisuuden turvaaminen edellyttää myös olemassa olevien rahoitusratkaisujen hyödyntämisen tehostamista. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö arvioi tarvetta uusiin tukimuotoihin selvityksen pohjalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen digitalisaatiolla parannetaan palvelujen saatavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä tehostetaan prosesseja. Sähköisillä ja hyvinvointitietoon pohjautuvilla palveluilla voidaan myös tukea kansalaisten mahdollisuuksia itse ylläpitää omaa tai lähiomaisen toimintakykyä ja terveyttä. Luotettavan ja kattavasti saatavissa olevan tiedon avulla on mahdollista myös paremmin ennakoida väestön terveydentilaa ja hyvinvointipalveluiden tarvetta. Tietoa on mahdollista hyödyntää kansalaisen henkilökohtaisessa hyvinvoinnissa, potilas- ja asiakastyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa ja tutkimuksessa analysoimalla erilaisissa tieto-

varannoissa olevaa tietoa. Keskeistä on, että tietoaaineistoja hyödynnetään kustannustehokkaasti, turvallisesti ja käyttäjälähtöisesti.

Hallitus linjasi strategiaistunnossaan 26.9.2016 sähköisen asioinnin ja viestinvälityksen käyttövelvoitteesta. Kansalaisten viranomaisasioinnissa tulisi siirtyä käyttämään ensisijaisesti sähköistä postilaatikkoo eli sähköistä viestinvälityspalvelua (suomi.fi-viestit). Samassa yhteydessä hallitus linjasi, että lain tasolla turvataan asiointipalvelut muilla keinoilla heille, jotka eivät voi käyttää sähköisiä palveluja. Lisäksi julkisten palvelujen saatavuuteen panostetaan jatkossakin kattavalla yhteispalvelupisteverkolla. Valtiovarainministeriö asetti Ensisijaisesti sähköisesti tarjottavien palvelujen tiekartta-työryhmän ajalle 21.12.2016-30.6.2017. Tiekartalle palvelujaan tuoneet virastot tekivät keväällä 2017 strategisen päätöksen tarjota palveluitaan ensisijaisesti sähköisessä kanavassa. Sähköisen asioinnin ja viestinvälityksen ensisijaisuuden edistäminen jatkuu hallitusohjelman toimeksiannon mukaisesti. Hallitus linjaa sähköisen asioinnin ja viestinvälityksen ensisijaisuudesta ja sitä edistävästä toimenpiteistä marraskuussa 2017.

Julkisen sektorin verkkosivustojen saavutettavuutta ja yhdenmukaisuutta edistetään vuoden 2016 lopussa voimaan tulleella saavutettavuusdirektiivillä eli julkisen sektorin organisaatioiden verkkosivustojen saavutettavuutta koskevalla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta. Direktiivi edellyttää, että EU:n jäsenvaltioiden julkisen sektorin organisaatioiden verkkosivut ja mobiilisovellukset tulee tehdä saavutettaviksi kaikille. Jäsenmaiden tulee myös säännöllisesti seurata saavutettavuuden toteutumista. Tarkoitus on parantaa kaikkien käyttäjien mahdollisuuksia verkkosivujen hyödyntämiseen, mikä on erityisen tärkeää toimintarajoitteisten, kuten vammaisten henkilöiden, osalta. Suomessa saavutettavuusdirektiivi pannaan täytäntöön kansalliseen lainsäädäntöön vuonna 2018 ja lain soveltaminen alkaa vuoden 2019 keväällä. Direktiivin toimeenpanon vastuuministeriönä toimii valtiovarainministeriö.

Maaseudun toimivat liikkumispalvelut edesauttavat työssäkäyntialueiden laajentamista ja joustavoittavat työmarkkinoita. Liikenneväylien hyvä kunto on edellytyksenä liikenteen digitaalisten palveluiden syntymiselle ja robotisaation ja automaation kehittymiselle. Maaseudun liikenneinfrastruktuurin tulee tukea uusien digitaalisten ratkaisujen syntymistä. Maaseudun liikenneympäristö, jolle on ominaista pitkien etäisyyksien lisäksi tieverkoston verrattain alhainen käyttöaste, on usein kaupunkia otollisempi kokeilualusta automaation ja robotisaatioon pohjautuville uusille liikenne- ja palveluratkaisuille. Automaatiolla on suuret mahdollisuudet vapauttaa ihmillisiä resursseja muuhun käyttöön sekä parantaa liikenteessä turvallisuutta, ympäristöystävällisyyttä ja sujuvuutta. Automaation kehittyminen mahdollistaa myös uudet liikkumisen palvelut ja liiketoimintamallit.

Kuljetusten tehokkaan suunnittelun ja palveluiden kehittymisen sekä liikenteen automaatiokokeilujen edellytyksenä on tiestöä koskevan tietopohjan laajentaminen. Nykytieto erityisesti yksityisteistä, joita maaseudulla on verrattain paljon, on koettu monesti puutteelliseksi laajamittaisten kokeilujen edistämiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriössä valmistellaan yksityistielain kokonaisuudistus, jonka tavoitteena on selkeä, joustava ja nykypäivän tarpeisiin vastaava laki yksityisistä teistä, joka mah-

dollistaa eritoten maaseutualueille uudenlaista elinkeinotoimintaa. Maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa Biotalousalan tietotietojärjestelmä -hanketta, jonka tavoitteena on tehdä esiselvitys puun kaukokuljetusten ja puunhankinnan suunnittelun tueksi tarvittavan ajantasaisen tiedon tietosisällöstä sekä järjestelmän kokonaisarkkitehtuurikuvaus.

Maaseudulla kuljetusten yhdistäminen asiointi-, koulu- ja työmatkatietojen perusteella sekä liikenne palveluna -konseptit tarjoavat mahdollisuuden parantaa arjen sujuvuutta. Tiedon laajamittainen keruu, analytiikka ja soveltaminen ovat välttämättömiä kehitysalueita tietoaisteiden käyttöä edistävän ekosysteemin kannalta, mikä edellyttää myös julkisten tietoaisteiden ja rajapintojen tarjonnan lisäämistä sekä kysynnän ja tarjonnan läpinäkyvyyttä. Digitaalisilla palvelumalleilla ja kiertotalouteen pohjaavilla ratkaisuilla on mahdollista vähentää fyysistä liikkumistarvetta sekä minimoida resurssien vajaakäyttöä. Sähköisten palveluiden kokeiluilla ja niiden perusteella syntyvien kokemusten vaihdolla on merkittävä rooli maaseudun liikennepalveluiden kehittämisessä, mikä mahdollistaa maaseutualueiden saavutettavuuden parantamisen ja riittävän palvelutason ylläpitämisen. Digitalisaatio myös mahdollistaa erityisryhmien liikkumisen järjestämisen aiempaa jouhevammin optimoimalla kuljetuksia, tehostamalla järjestelmiä ja yhdistelemällä matkoja. Kaikkien kansalaisten saavutettavissa olevat julkiset palvelut edistävät osallisuutta ja esteetöntä yhteiskuntaa, mikä edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin sekä asukkaiden yhteistyötä.

Liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto ja Tekes ovat mukana asiantuntijayhteistyössä Sitran käynnistämässä Alueiden liikkumisen mullistukset -kehitysohjelmassa ja ohjelman rahoitushaussa. Ohjelman tavoitteena on kehittää ja viedä käytäntöön kokonaisvaltaista yhteistyötä ja uusia ratkaisuja liikkumisen sekä kuljetusten järjestyttämiseksi yli perinteisten organisaatio- ja aluerajojen. Ohjelman tavoitteena on myös synnyttää ja edistää uudenlaista konkretiaan tähtäävää yhteistyötä julkisen sektorin toimijoiden, yksityisen ja kolmannen sektorin sekä tutkimuslaitosten välillä. Hankkeen tuloksena edelläkävijäalueilla otetaan käyttöön uusia liikkumisen ja kuljetusten toimintamalleja, jotka toimivat suunnannäyttäjinä muille alueille.

Työ- ja elinkeinoministeriön johtamassa liikennealan kasvuohjelman valmistelussa tavoitellaan liikennesektorin digitaalisten palvelumallien kehittymistä ja kansainvälistä tunnettua. Ohjelman painopiste on yrityslähtöisten ekosysteemien ja asiakas-tarpeista lähtevien palveluiden kehittämisessä. Ohjelmassa konkretisoidaan liikenteen digitalisaation mahdollisuudet ja autetaan suomalaista liikennesektoria kehittämään osaksi alan kasvavia kansainvälisiä markkinoita. Liikennealan kasvuohjelma on osa digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristön rakentamisen kärkihanketta ja tähtää uusien yritysten ja työpaikkojen syntymiseen.

1.3 Edistetään paikasta riippumatonta työntekoa ja opiskelua

Digitalisoituvassa yhteiskunnassa monet työpaikat eivät enää ole sidoksissa fyysiseen työpaikkaan tai -aikaan. Digitalisaation tuomat yritystoiminnan mahdollisuudet korostuvat eritoten maaseudulla, missä esimerkiksi verkkokauppojen ja etätöiden potentiaali on kaupunkeja suurempi fyysisen saavutettavuuden vuoksi. Etätöiden ja verk-

kokauppojen suosion kasvu mahdollistaa työnteon tai ostosten teon maaseudulla, vaikka itse työpaikka sijaitisi kaupungissa. Maaseudun merkitys vapaa-ajan virkistuksen paikkana voi myös kasvaa, ja parhaimmillaan maaseudun luontaiset tarjonnat kuten hiljaisuus ja luonto, tukevat monenlaista luovuutta, keskittymistä ja rauhaa edellyttäviä työtehtäviä. Etätöiden lisääntyminen voisikin tarjota uusia mahdollisuuksia maaseudun väestönkehitykselle sekä uutta liiketoimintaa paikallisille palveluntarjoajille. Maaseudun elinvoimaiset lähipalvelut hyödyttävät vakituisten asukkaiden lisäksi myös kausiasukkaita ja muita matkailijoita. Etätömahdollisuuksien lisääminen voi lisäksi myös tukea haja-asutusalueilla asuvien vammaisten henkilöiden osallistumista työelämään.

Työ- ja elinkeinoministeriön Työelämä 2020 -hankkeen tavoitteena on luoda suomalaisesta työelämästä kansainvälinen edelläkävijä. Hanke haastaa työpaikat ja työnantajat kehittämään toimintaansa ja toimintatapojaan omista lähtökohdistaan käsin koskien niin pieniä kuin suuriakin työpaikkoja toimialasta riippumatta. Hankkeen tavoitteena on, että yhä useammalla työpaikalla on uudistumista ja kehittymistä tukeva kulttuuri, jossa tuotteet, palvelut ja toimintatavat luodaan avoimessa, vuorovaikutteisessa ja ennakoivassa yhteistyöilmapiirissä. Keskeistä tulevaisuuden työelämän kannalta on teknologian tehokas hyödyntäminen. Työelämä 2020 -verkostossa levitetään viestinnän keinoin tietoa myös etätöistä ja siitä, miten yrityksiä voi innostaa ja kannustaa uudistamaan toimintatapojaan ja työn tekemisen eri muotoja.

Osana koulutuksen digitalisaatiota opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää etäyhteyksien tapahtuvan opetuksen järjestämiseen liittyviä käytännön tarpeita ja edellytyksiä. Etäyhteyden kautta tapahtuvalla opetuksella voidaan täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin ja siten ainakin osittain paikata koulutuspalveluiden saatavuuden alueellisesta eriytymisestä aiheutuvia ongelmia maaseutumaisilla alueilla. Etäyhteyksiä hyödyntämällä voidaan myös vastata maaseutualueiden oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin entistä tehokkaammin. Koulutuksen yhdenvertainen alueellinen saavutettavuus on osaamisen, hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman kannalta oleellinen tekijä. Toisaalta etäyhteyksien tapahtuva opetus voi myös tarjota uusia työllisyysnäköymiä maaseutualueiden päteville opettajille. Maaseudun etäopetuksen laajamittainen soveltaminen tarvitsee kuitenkin tuekseen myös etäpedagogiikan ja -oppimisen kehittymistä. On kuitenkin tärkeää, että oppilailta on käytössään turvallinen oppimisympäristö, vaikka etäyhteyksiä hyödynnettäisiinkin opetuksessa.

Etätö ja -opiskelu tarjoavat mahdollisuuksia, mutta edellyttävät toimivien tietoliikenneyhteyksien ja teknisen tuen lisäksi uuden toimintakulttuurin oppimista niin työntekijältä kuin työnantajalta. Toimivilla etäyhteyksillä ja -palveluilla on lisäksi mahdollista ehkäistä yhteiskunnassa lisääntyvää yksinäisyyttä, lisätä turvallisuuden tunnetta yksin asuttaessa sekä tukea ikäihmisten kotona asumista.

1.4 Tuetaan maaseudun työnteon ja yrittäjyyden digitalisaatiota

Maaseudun elinkeinorakenteen näkökulmasta digitalisaatiolla on valtaisa potentiaali kehittää työn tuottavuutta sekä luoda uusia innovaatioita ja uutta liiketoimintaa. Siirtyminen älykkääseen tietomassojen ja ekosysteemipalveluiden hyödyntämiseen edistää parhaimmillaan luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä luo uusia elinkeinomah-

dollisuuksia maa- ja metsätalouden alkutuotantoon ja jatkojalostukseen. Digitalisaation hyödyt liittyvät myös resurssitehokkuuden edistämiseen, kun raaka-aineet voidaan ohjata digitaalisten järjestelmien tukemana optimaaliseen käyttöön. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 välineillä voidaan tukea maaseudun pienten yritysten ja julkisen palvelutoiminnan digitalisointia ja siihen liittyvän osaamisen ja tiedon lisäämistä. Maaseudun yrittäjyyttä ja työllisyyttä vahvistamalla lisätään koko maan talouskasvua.

Suomella on hyvät edellytykset olla kansainvälisen automaatio- ja robotisaatiokehityksen kärkimaita, mutta se edellyttää toteutuakseen laajan yhteistyön lisäksi määrätietoisia toimia. Digitaalisen palvelutoiminnan laajamittainen onnistuminen edellyttää osaamista, teknologian luotettavuutta, palveluiden joustavuutta ja niiden tuottajaverkoston yhteistyötä sekä digitaalisuuden lisäarvon tunnistamista liiketoiminnan kehittämisessä. Tavoitteena on, että Suomeen syntyy robotiikkaa, automaatiota sekä keinoälyä edistäviä avoimia ja keskenään verkottuneita ekosysteemejä, jotka tarjoavat uusia mahdollisuuksia myös maaseudun elinkeinoelämälle. Tietomassojen, digitalisaation ja automaation sekä robotiikan hyödyntämisellä on valtaisa potentiaali sekä maaseudun elinkeinorakenteen näkökulmasta eritoten maataloutta koskien että merkittävä vientipotentiaali maailmalla.

Sähköisten työkalujen tarjoamien uusien toimintatapojen rooli korostuu eritoten biotaloudessa, joka muodostaa nyt ja tulevaisuudessa Suomen elinkeinoelämän selkärangan. Parhaimmillaan digitalisaatio mahdollistaa elinvoimaisemman ja kilpailukykyisemmän biotalouden, joka voi osaltaan luoda ratkaisuja ehtyvien luonnonvarojen, ilmastonmuutoksen ja väestönkasvun aiheuttamiin globaaleihin muutospaineesiin. Tavoitteena on Suomen asema kärkimaana biotalouden digitalisaation hyödyntämisessä. Maaseudun yritysten digitaalisen liiketoiminnan vauhdittamiseksi tarvittavia kokeiluja voidaan edistää valtioneuvoston kanslian kokeilunpaikka.fi -alustan kautta, joka tarjoaa valtakunnallisen kokeilujen yhteiskehittämisalustan ja auttaa synnyttämään ideoista kokeiluja. Maaseudun yrittäjyyden ja työnteon edistämässä hyödynnetään myös yhteistyötä Maaseutuverkoston ja Maaseutupolitiikan neuvoston kanssa.

Maa- ja metsätalouden kilpailukyky on monin paikoin riippuvainen kustannustehokkaista liiketoimintamalleista, joita robotiikka- ja automaatiokehitys voi edesauttaa. Metsätaloudessa metsävaratiedon hyödyntäminen muiden paikkatietoaineistojen kanssa edistää uusien digitaalisten palvelujen kehittämisen sekä kannattavampien ja kustannustehokkaampien menetelmien käyttöönoton. Yhdistellyn tietoaineiston hyödyntäminen tarjoaa ratkaisuja maatalouden kustannusten karsimiseen ja ympäristön kuormituksen vähentämiseen. Maataloudessa digitalisaation mahdollisuuksia voidaan soveltaa muun muassa ruuan alkuperän seurannassa, täsmäviljelyssä ja peltoalan optimoinnissa. Uudet älykkään ruoantuotannon ja tietoon pohjautuvat logistiikan toimintatavat tarjoavat elintarviketeollisuudelle ja sen arvoketjulle malleja järjestäytyä uudella, kuluttajaa ja ympäristöä tehokkaammin palvelevalla tavalla.

Maa- ja metsätalousministeriö on mukana Sitran johdolla valmisteltavassa Biotalousden Digitaalisen Ekosysteemin (BDE) kehitystyössä. BDE pyrkii luomaan laajojen tietovarantojen hyödyntämiseen pohjautuvia analyysijärjestelmiä, jotka ovat keskenään verkottuneita ja jotka kykenevät vastaamaan alan maailmanlaajuisiin rakennemuutoksiin. BDE tarjoaa avoimena alustana mahdollisuuden hyödyntää erilaisia ana-

lyysijärjestelmiä tietoaaineistojen jalostamisessa ja siten parantaa Suomen bio- ja maatalouden toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä ja ympäristökestävyyttä. Tavoitteena on koota kehitystyöhön mukaan laajasti alan eri toimijoita, jotta datan hyödyntämiseen pohjautuvan päätöksenteon osaamis pohja laajenee ja tuloksia saadaan levitettyä tehokkaasti toimijoiden käyttöön.

Myös matkailuala digitalisoituu kovaa vauhtia, mikä haastaa toimijoita kehittämään omia liiketoimintamallejaan ja osaamistaan sekä uusia toiminta- ja palvelumalleja. Maaseudun matkailu perustuu paljolti pieniin matkailuyrityksiin, jotka monesti yhdistävät eri elinkeinotoimintoja ja joiden yhdessä muodostama palvelutarjonta luo riittävän laajan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen verkoston juuri digiosaamisen ja -työkalujen avulla. Digitaalisten ratkaisujen avulla pienikin maaseudun matkailuyritys pystyy tarjoamaan palveluja matkailijalle matkan suunnitteluvaiheessa, matkan aikana ja matkan jälkeen sekä asemoimaan itsensä osaksi matkailun kansainvälisiä arvoketjuja. Kansainvälinen kilpailu edellyttää tulevaisuudessa yhä voimakkaampia panostuksia matkailun ja kohteiden sähköiseen saavutettavuuteen, digitaalisen markkinointi- sekä sisältöarvontuotantoteknologioiden hyödyntämistäasteen korottamiseen, analytiikkaan ja asiakastietoon, yksilölliseen asiakasdialogiin sekä uusien digiteknologiamahdollisuuksien hyödyntämiseen palvelutuotannossa.

Hallituksen puoliväliriihessä matkailu nostettiin myös uudeksi hallitusohjelman toimenpidekokonaisuudeksi. Matkailu 4.0 -hanke sisältää toimenpiteitä muun muassa matkailuyritysten digiosaamisen ja toiminnan vahvistamiseksi, matkailun ympäristöystävällisyyden lisäämiseksi sekä luontomatkailun edellytysten vahvistamiseksi. Hankkeen yhteydessä valmistellaan myös toimenpideohjelma matkailualan työpaikkojen ja työvoiman kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi. Maaseudun matkailuyritysten digitalisaatiota tuetaan myös Manner-Suomen kehittämissuunnitelman välineillä ja EU:n maaseuturahaston rahoituksella.

2 TOTEUTUS JA SEURANTA

Periaatepäätöksen toimenpiteitä edistetään osana kärkihanketta yhteistyössä sidosryhmäverkostojen kanssa. Toimia toteutetaan valtion budjettiraamien, yritysten investointikyvykkyyden puitteissa ja olemassa olevien määrärahojen puitteissa, mikä voi tarkoittaa toimien priorisointia ja resurssien suuntaamista. Toimenpiteitä edistetään myös EU-ohjelmien rahoituksella. Määrärahalisäyksiä vaativat toimenpiteet päätetään valtiontalouden kehyksissä ja vuosittaisissa talousarvioissa.

Periaatepäätöksen täytäntöönpanon etenemistä seurataan puolivuositain toimintatapojen uudistamisen ministerityöryhmässä sekä kansliapäällikkökokouksessa tarpeen mukaan. Toimenpiteiden yhteydet muihin kärkihankkeisiin varmistetaan toimeenpanovaiheessa. Lähes kaikki toimenpiteet vaativat eri toimijoiden laajaa yhteistyötä.